

УДК 631.1:338.432

Г. М. Іваненко,
к. е. н., доцент кафедри економіки сільського господарства,
Миколаївський державний аграрний університет
Г. С. Кабанова,
магістр обліково-фінансового факультету,
Миколаївський державний аграрний університет

СТРУКТУРА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОКРАЩЕННЯ В ГОСПОДАРСТВАХ БЕРЕЗНЕГУВАТСЬКОГО РАЙОНУ

У розвитку багатьох галузей економіки нашої держави, насамперед, сільського господарства, дуже важливу роль відіграє збільшення обсягів виробництва зерна. Це пояснюється винятковим значенням його та різномічним використанням.

Обсяги виробленого зерна в визначають рівень розвитку зернового господарства, ефективність його ведення. Але у свою чергу на обсяги виробництва зерна впливають такі важливі фактори як розмір посівних площ, їх структура і урожайність, напрями розвитку зерновиробництва в ринкових умовах.

In the development of many sectors of our country, especially agriculture, a very important role to increase grain production. This is an exceptional value and its versatile use.

Volumes produced grain in determining the level of development of grain farming, the effectiveness of its management. But turn on the grain production is influenced by such important factors as the size of acreage, yield, and their structure, areas of grain production in market conditions.

Ключові слова: зерновиробництво, урожайність, валовий збір, структура посівних площ, динаміка посівних площ.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Виробництво зерна в Україні традиційно належить до стратегічних галузей розвитку не тільки сільського господарства, а й усього народногосподарського комплексу країни. Зернове господарство відноситься до основних пріоритетів розвитку продовольчого сектора економіки країни, є важливим джерелом прибутковості сільськогосподарських підприємницьких структур.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження даної теми знайшли свої відображення в роботах вчених-економістів, зокрема: В.Г. Андрійчука, І. Кириленка, В.Ф. Сайко, В. Лисікової, М.І. Щура та інших. У працях цих вчених розглядається питання зерновиробництва на прикладі держави, області чи району.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — концептуально визначити стратегічні напрями розвитку зернового господарства в умовах ринкової економіки

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Україна здавна відома як країна з добре розвинутим зерновим господарством. Природно-кліматичні умови сприятливі для вирощування практично всіх відомих зернових і зернобобових культур. В кінці XIX сторіччя Україна займала одне із провідних місць в Європі за виробництвом високоякісного зерна різного призначення.

Останнім часом для зерновиробництва України характерна нестабільність. Протягом 2005—2010 років при середній врожайності у 27,3 ц/га середні щорічні валові збори склали 40,0 млн тонн зерна, що на 11,0 млн тонн, або

Таблиця 1. Склад, структура і динаміка посівних площ зернових культур

Назви груп сільськогосподарських культур	2009		2010	
	га	%	га	%
Пшениця озима	12886,0	36,0	11370,0	48,8
Гречка	72,0	0,2	83,0	0,4
Кукурудза на зерно	191,0	0,5	371,0	1,6
Ячмінь ярий	4869,0	13,6	3751,0	16,1
Ячмінь озимий	8366,0	23,4	7060,0	30,3
Овес	128,0	0,4	20,0	0,1
Горох	236,0	0,7	240,0	1,0
Просо	617,0	1,7	405,0	1,6
Сорго	42,0	0,1	20,0	0,1
Всього	27407,0	100,0	23320,0	100,0

на 21,6 %, менше, ніж у 1990 році. В той же час у 2007 році за погіршення природно-кліматичних умов (жорсткої посухи в багатьох регіонах країни) валовий збір склав 29,2 млн тонн, але вже у 2008 році за добрих природно-кліматичних умов валовий збір зерна був найвищим за останні 35 років — 53,2 млн тонн. У позаминулому, 2009 році, валовий збір зерна склав 46 млн тонн, а у 2010 році — 39,2 млн тонн при урожайності у середньому зернових культур 26,9 ц/га, у тому числі валовий збір озимої пшениці склав 16,8 млн тонн за врожайністю у 26,8 ц/га [1, с. 102].

Сьогодні над проблемою покращення зерновиробництва працюють чимало економістів-аграрників, фінансистів та аграріїв.

На обсяги виробництва зернових і зернобобових впливають як площа їх посіву, так і врожайність зернових і зернобобових. Зрозуміло, що інтенсивний шлях розвитку зерновиробництва, тобто збільшення валових зборів зерна за рахунок зростання врожайності, є більш бажаним в умовах ринкової економіки. Це є актуальним і для підприємств Березнегуватського району. Але для цього повинні застосовуватися більш продуктивні сорти зернових культур, інтенсивні енергозберігаючі технології, якісно і своєчасно виконуватися всі технологічні операції з вирощування зернових культур.

Посівна площа є основною формою використання головного засобу сільськогосподарського виробництва — землі. Від її розміру залежить обсяг виробництва продукції рослинництва, оскільки останній безпосередньо визначається розмірами посівної площі і врожайності сільськогосподарських культур.

Важливо також відзначити, що багато закономірностей розвитку сільського господарства знаходять свій кількісний вираз у даних про посівні площі та їх структуру. Так, ефективність сільськогосподарського виробництва багато в чому залежить від раціонального те-

риторіального розміщення окремих видів сільськогосподарських культур і спеціалізації рослинництва по економічних районах, природно — економічних зонах, адміністративних і господарських одиницях з урахуванням природно-кліматичних та економічних умов. Пояснюється це тим, що значна розмаїтість ґрунтово-кліматичних умов нашої країни створює в окремих її регіонах сприятливіші умови для вирощування тільки певних сільськогосподарських культур. Отже, статистичне вивчення посівних площ сільськогосподарських культур має важливе значення для характеристики стану і розвитку сільського господарства в цілому і по галузях рослинництва зокрема [2, с. 6].

Для того, щоб провести економіко-статистичний аналіз урожайності по групі однорідних культур, на прикладі зернових, необхідно спочатку провести аналіз структури посівних площ (табл. 1).

Розрахунки авторів на матеріалах статистичної звітності у підприємствах Березнегуватського району свідчать, що посівні площі зернових культур зменшилися на 4087 га. Як зазначалося вище, у структурі зернових культур провідне місце займають посіви пшениці озимої, що займають майже половину від загальної площі посіву під зерновими культурами. Це пов'язано зі збільшенням попиту на ринку елітного насіння районованих сортів пшениці озимої. Наменшу посівну структуру у підприємствах досліджуваного району займають овес, гречка та сорго.

Загальна земельна площа земельних угідь Березнегуватського району у досліджуваному 2010 році становила 55837 га, з них 53473 га займає рілля, засаджено сільськогосподарською продукцією 41614 га.

Важливим аспектом реформування зернового виробництва ми вважаємо оптимізацію структури зернових культур, що дозволяє без додаткових витрат підвищити його ефективність. Останнім часом чітко виражена тенденція до скорочення посівних площ жита, кукурудзи, хоча, приймаючи до уваги їх високу урожайність і рентабельність, підстав для скорочення їх площ немає. Розглядаючи питання оптимізації структури зернового клину, відмітимо необхідність збільшення у господарствах Березнегуватського району виробництва проса та зернобобових, а також озимого ячменю, який дозріває на 15—20 днів раніше від озимої пшениці, а за кормовими якостями і стійкістю до хвороб перевищує її.

Ми поділяємо думку багатьох вчених, що

значно підвищити рентабельність зерновиробництва можливо за рахунок вирощування високоякісного зерна пшениці. Трошкові надходження від продажу однієї тонна зерна третього класу майже в 1,6 разів більші, ніж від продажу зерна п'ятого класу. Рентабельність виробництва при цьому зростає у 2,5 разів.

На фактори, які сприяють покращенню якості зернової продукції та підвищення рентабельності, впливають такі чинники: матеріально-технічне забезпечення виробництва; постачання високоврожайних, цінних у продовольчому і кормовому відношенні сортів посівного матеріалу; достатнє внесення мінеральних та органічних добрив; впровадження науково обгрунтованих сівозмін з оптимальним насиченням і раціональним розміщенням посівів зернових культур [3, с. 68].

Таким чином, щоб вивести зернове господарство на належний рівень та забезпечити його прибутковість, у першу чергу, товаровиробникам потрібні фінансова підтримка з боку держави, яка спрямовувалась б на придбання технічних засобів, новітніх технологій для вирощування зернових; впровадження високоврожайних, стійких проти хвороб сортів, якісного посівного матеріалу; розробка науково обгрунтованих програм зерновиробництва, які б реально працювали.

ВИСНОВКИ

Отже, майже на усіх історичних етапах розвитку суспільства зерно було і нині залишається важливим джерелом багатства України, як і значної частини інших країн світу. Адже зерно належить до найпоширеніших товарів внутрішнього і світового ринку сільськогосподарської продукції. Зернова галузь завжди була високоприбутковим виробництвом.

Ситуація, що склалася у сільськогосподарському виробництві, вимагає вжиття складних організаційно-економічних і техніко-технологічних заходів як на державному, так і на господарському рівні, спрямованих, насамперед, на відновлення і розвиток конкурентоспроможного зернового виробництва з урахуванням регіональних особливостей держави.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В.Г. Андрійчук. — 2-ге вид., доп. і перероблене. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.

2. Кириленко І. Про зерновий ринок і аграрну політику / І. Кириленко // Пропозиція. — 2004. — № 6. — С. 6—9.

3. Лисікова В. Виробництву зерна — нові перспективні сорти / В.Лисікова, В. Гаврилянчик, О. Шовгун // Пропозиція. — 2009. — № 9. — С. 68—72.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2011 р.

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

- відомості про автора (авторів): ім'я, по батькові, прізвище, вчене звання, вчений ступінь, посада і місце роботи, служба і домашня адреси (з поштовим індексом), контактний телефон;
- УДК;
- назва статті мовою оригіналу та англійською мовою;
- коротка анотація (2—4 речення) мовою оригіналу та англійською мовою;
- ключові слова;
- текст статті повинен мати такі необхідні елементи: вступ (формулюється наукова проблема, ступінь її вивченості, актуальність тієї частини проблеми, якій присвячена стаття), постановка задачі (формулюються мета і методи дослідження), результати (викладається система доведень запропонованої гіпотези, обгрунтовуються наукові результати), висновки (вказується наукова новизна, теоретична і практична значущість результатів дослідження, перспективи подальших розробок з цієї теми). Розділи повинні бути виділені;
- обов'язковий список використаних джерел у кінці статті;
- обсяг статті — 12—25 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків);
- шрифти найпоширенішого типу, текстовий шрифт та шрифт формул повинні бути різними;
- ілюстративний матеріал повинен бути поданий чітко і якісно у **чорно-білому** вигляді. Посилання на ілюстрації в тексті статті обов'язкові. До графіків та діаграм мають бути подані таблиці, на основі яких вони збудовані;
- разом із друкованою статтею треба подати її електронний варіант на CD носії або електронною поштою. Файл статті повинен бути збережений у форматі DOC для MS Word. Схеми, рисунки та фотографії слід записувати окремими графічними файлами форматів TIF, BMP, JPG, в імені яких зазначається номер ілюстрації у статті, наприклад pict 4.tif.

Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора). Надані матеріали не повертаються.

Адреса редакції: 04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29
для листування: 04112, м. Київ, а/с 61; economy_2008@ukr.net
Тел.: (044) 458-10-73, 223-26-28, 537-14-33